

МРНТИ 15.41.21

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7847.19>

Дзанзакова Ш.И.¹, Абдол Э.¹, Нұрғабылова Ж.Н.¹.

¹Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті,
Атырау, Қазақстан

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Қазіргі құзыреттілік тұрғыдан білім беру жағдайында азаматтық құзіреттілік - білім берудің маңызды оқу нәтижелерінің бірі болып табылуда. Сол себепті де мақала бүгінгі күн сұранысына жауап беретін өзекті мәселеге арналған. Бүгінгі өзгермелі өмір жағдайына бейімделу икемділігін ғана емес, үнемі кәсіби біліктілігін арттыру қажеттілігін талап етуде, оның ішінде болашақ педагогтардың азаматтық құзыреттілігін қалыптастыру кезек күттірмейтін мәселе. Авторлар қазіргі болашақ педагог ертеңгі жаса маман екендігін ескерсек, мектептегі оқу-тәрбие үдерісіне терең үнілуді қажет ететіндігін ескеріп, жалпы білім беретін мектепте білім алушылардың азаматтық құзыреттілігін қалыптастыру жолдары мен әдістеріне талдау жасап, тиімді, озық әдістерді сұрыптауға тырысқан. Зерттеу тақырыбына қатысты ғылыми зерттеу жұмыстарын қамтып, өзіндік ой тұжырымын берген.

Түйін сөздер: болашақ педагог, азаматтық құзыреттілік, білімі мен құқық, бостандық пен жауапкершілік, өзіне деген сенімділік, өзінің қадір-қасиеті, азаматтық парыз

Дзанзакова Ш.И.¹, Абдол Э.¹ Нұрғабылова Ж.Н.¹.

¹Атырауский государственный университет им.Х.Досмұхамедова
(Атырау, Казахстан)

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Аннотация

С точки зрения современного компетентностного подхода в современном образовании гражданская компетентность является одним из важнейших учебных результатов обучения. Поэтому статья посвящена актуальной проблеме, отвечающей запросам сегодняшнего дня. Сегодня в условиях меняющейся жизни требуется не только гибкость адаптации, но и необходимость постоянного повышения профессиональной квалификации, в том числе формирование гражданской компетентности будущих педагогов. Авторами проанализировано пути и методы формирования гражданской компетентности обучающихся в общеобразовательной школе. Учитывая, что будущий педагог-это завтрашний молодой специалист который нуждается в глубоком углублении в учебно-воспитательный процесс школы анализированы эффективные, передовые методы формирования гражданской компетентности обучающихся. На основе охвата научно-исследовательских работ по теме исследования, дана авторская умозаключение.

Ключевые слова: будущий педагог, гражданская компетентность, образование и право, свобода и ответственность, уверенность в себе, свое достоинство, гражданский долг

¹Janzakova Sh.¹, Abdalova E.¹ Nurgabylova Zh.N.¹.

¹H. Dosmukhamedov Atyrau state University
Atyrau, Kazakhstan

FORMATION OF CIVIL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Annotation

From the point of view of the modern competence approach in modern education, civil competence is one of the most important learning outcomes. Therefore, the article is devoted to an urgent problem that meets the needs of today. Today, in the conditions of changing life, not only flexibility of adaptation is required, but also the need for continuous professional development, including the formation of civil competence of

future teachers. The authors analyzed the ways and methods of formation of civil competence of students in secondary schools. Taking into account that the future teacher is tomorrow's young specialist who needs to be deeply involved in the educational process of the school, effective, advanced methods of forming students' civic competence are analyzed. Based on the coverage of research papers on the research topic, the author's conclusion is given.

Keywords: *future teacher, civic competence, education and law, freedom and responsibility, self-confidence, one's dignity, civic duty*

Қазіргі білім мен ақпарат үстемдік еткен қоғамда болашақ педагогтардың білім, білік, дағды, тәжірибесін пайдалана отырып, өзгермелі өмір жағдайына бейімделу икемділігін ғана емес, үнемі кәсіби біліктілігін арттыру қажеттілігін талап етуде. Сол себепті бүгінгі күн сұранысына сәйкес болашақ педагогтардың азаматтық құзыреттілігін арттыру күн сұранысынан туындап отырған өзекті мәселе.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2020 жылдың 1 қыркүйектегі "Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына ұсынған Жолдауындағы іс-қимыл жоспарының 11-ші тармағында ұлттың жаңа болмысына тоқталып, қазақ қоғамында жаңа қағидаттар және жаңа бағдарлар салтанат құруға тиіс деп атап өткен болатын [1]. Бұған қоса қазіргі болашақ педагог ертеңгі жаса маман екендігін ескерсек, мектептегі оқу-тәрбие үдерісіне терең үңілуді қажет ететіндігі сөзсіз.

Қазіргі қоғамның дамуының маңызды шарттарының бірі – бұл әлеуметтенуге қабілетті, жеке адамның құқықтары мен бостандықтарын құрметтейтін, жоғары адамгершілікке ие, ұлттық толеранттылықты, басқа халықтардың тілдеріне, дәстүрлері мен мәдениетіне құрмет қарайтын құқықтық, демократиялық мемлекеттің азаматтарын тәрбиелеу. Жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес мектеп түлегінің бейнесінің сипаттамасы келесі мазмұнда орын алған: «..өз елін және Отанын сүйетін, өз халқын, мәдениеті мен рухани дәстүрлерін құрметтейтін; отбасының, азаматтық қоғамның, көпұлтты еліміздің, басқа халықтардың дәстүрлі құндылықтарын білетін және қабылдайтын, Отан тағдырына өз үлесін қосатын тұлға» [2].

Қоғамдық өмірді демократияландыру мектептен қазіргі заманғы әлеуметтік-педагогикалық шындыққа сәйкес келетін азаматтық тәрбиенің мазмұнын, нысандары мен әдістерін талап етеді. Сол себепті де қазіргі құзыреттілік тұрғыдан білім беру жағдайында азаматтық құзыреттілік - білім берудің маңызды оқу нәтижелерінің бірі болып табылуда.

В.Ш.Масленникованың тұжырымдауынша, жеке тұлғаның азаматтық құзыреттілігі-бұл жеке адамға демократиялық қоғамдағы азаматтық құқықтар мен міндеттердің бүкіл кешенін белсенді, жауапты және тиімді жүзеге асыруға, өз білімі мен дағдыларын іс жүзінде қолдануға мүмкіндік беретін дайындық пен қабілеттің жиынтығы. Ең алғаш «азаматтық құзыреттілік" ұғымын И.А.Зимняя енгізді. «Азаматтықтың құзыреті» деп азаматтың білімі мен құқықтары мен міндеттерін сақтау; бостандық пен жауапкершілік, өзіне деген сенімділік, өзінің қадір-қасиеті, азаматтық парызы; мемлекет рәміздерін (Елтаңба, Ту, гимн) білу және мақтан тұту түсініледі. Жалпы айтқанда, азаматтық құзыреттілік дегеніміз – бұл жеке тұлғаның адамның азаматтық қоғамның белсенді мүшесі болу, оны құруға және жұмыс істеуге қатысу қабілеті [3].

Зерттеулерге сүйенсек, азаматтық құзыреттілік төрт құрылымдық компоненттен тұрады: танымдық, әрекеттік, аксиологиялық және жеке тұлғалық.

Танымдық компонент біліммен және оларды алу тәсілдерімен байланысты. Сонымен қатар, бұнда білімнің әртүрлілігі толтыруға мүмкіндік беретін емес, бірақ балаға қажет болған жағдайда қажетті ақпарат қорын өз бетінше маңызды ұғымдармен, деректермен, анықтамалармен толтыруға мүмкіндік беретін білім жүйесі маңызды. Ол өз кезегінде, білім алу, ақпараттық құзыреттілікті меңгеру үшін белгілі білік пен дағдыларды қажет етеді. Бұл, ең алдымен, қоғам және оның құрылымы туралы білім:

- тарихи-географиялық бейнені құру, оның ішінде Қазақстанның аумағы мен шекаралары, оның географиялық ерекшеліктері, мемлекеттің пен қоғам дамуының негізгі тарихи оқиғаларын білу; өлкенің тарихы мен географиясын, оның жетістіктері мен мәдени дәстүрлерін білу;

- әлеуметтік-саяси құрылымның бейнесін қалыптастыру – Қазақстанның мемлекеттік ұйымы туралы түсінік, мемлекеттік рәміздерді білу (Елтаңба, Ту, Әнұран), мемлекеттік мерекелерді білу;

- Қазақстан Республикасының Конституциясының ережелерін, азаматтың негізгі құқықтары мен міндеттерін білу, мемлекеттік-қоғамдық қатынастардың құқықтық кеңістігінде бағдарлану;

- өз ұлты туралы білу, ұлттық құндылықтарды, дәстүрлерді, мәдениетті дамыту, Қазақстан халықтары мен этникалық топтары туралы білімі;

- өз елінің жалпы мәдени мұрасын және жалпы әлемдік мәдени мұраны игеру;

- моральдық нормалар мен құндылықтар жүйесінде бағдарлану және оларды иерархиясын білу, моральдың шартты сипатын түсіну;

- экологиялық сана, табиғатқа деген қарым-қатынастың негізгі қағидаттары мен ережелерін білу, салауатты өмір салты мен денсаулық сақтау технологияларының негіздерін, төтенше жағдайларда өзін-өзі ұстау ережелерін білу.

Әрекеттік (операциялық) компонент келесілерді қамтиды:

- мектеп құзыреттілігі шегінде өзін-өзі басқаруға қатысу (мектепте және сыныпта кезекшілік ету, балалар мен жастардың қоғамдық ұйымдарына, мектеп және мектептен тыс әлеуметтік сипаттағы іс-шараларға қатысу);

- тең қарым-қатынастар және өзара құрмет пен қабылдау негізінде диалог жүргізе білу; жанжалдарды сындарлы түрде шеше білу; басқа пікірлерге, көзқарастарға, сенімдерге толерантты көзқарас, басқа адамның дүниетанымы мен сенімін құрметтеу;

- қоғамдық өмірге қатысу (қайырымдылық акциялар, елдегі және әлемдегі оқиғаларға бағдарлану, Мәдени іс-шараларға: театрларға, мұражайларға, кітапханаларға бару, салауатты өмір салты ұстанымдарын жүзеге асыру);

- мектепте, үйде, оқудан тыс қызмет түрлерінде ересектер мен құрдастарға қатысты моральдық нормаларды орындау;

-нақты әлеуметтік-тарихи жағдайларды ескере отырып, өмір жоспарларын құра білу және оларға қол жеткізу үшін жұмыс істеу.

Аксиологиялық компонент адамда келесі құндылықтардың болуын болжайды:

- өз еліне деген патриотизм мен мақтаныш сезімі, тарихты, мәдени және тарихи ескерткіштерді құрметтеу;

- этникалық бірегейлікті эмоционалды түрде оң қабылдау;

- өз елінің және әлемнің басқа халықтарын құрметтеу және қабылдау, этносаралық толеранттылық, тең ынтымақтастыққа дайындық;

- жеке адамды және оның қадір-қасиетін құрметтеу, басқаларға мейірімділік, зорлық-зомбылықтың кез-келген түріне төзбеушілік және оларға қарсы тұруға дайындық;

- отбасы құндылықтарын құрметтеу, табиғатқа деген сүйіспеншілік, денсаулық, өз және басқа адамдардың құндылығын тану, әлемді қабылдаудағы оптимизм;

- моральдық өзін-өзі бағалау мен моральдық сезімдерді қалыптастыру-моральдық нормаларды ұстанған кезде мақтаныш сезімі, оларды бұзған кезде ұят пен кінәні сезіну [4].

Жеке тұлғалық компонент азаматтық және патриоттық сезімдерді біреудің күштеуімен таңдай алмайды, оларды қоғамның, мемлекеттің немесе мектептің мақсатты әсерімен тәрбиелеу мүмкін емес деп болжайды. Олар гуманистік құндылықтарға негізделген саналы еркін таңдаудың нәтижесі болуы қажет. Азаматтық және патриотизм - бұл адамның әлеуметтік емес, жеке тұлғалық қасиетке ие, сондықтан азаматтық құзыреттілік пен азаматтық құзыреттілік ұғымдарын ашуда жеке тұлға тұжырымдамасына сүйену тиіс.

Азаматтық құзыреттер жеке тұлғаның барлық салаларында көрінеді:

зияткерлік салада-бұл дамыған сыни ойлау, азаматтық қоғамдағы өмірге қатысты ақпаратты алу, талдау және пайдалану қабілеті, әлеуметтік-азаматтық білімнің, дағдылардың кең спектрі;

• мотивациялық салада - бұл дамыған азаматтық мотивация. Адам өзінің азаматтық ұстанымын анықтау қажеттілігін түсінуі керек, ол азаматтық іс-әрекеттің мотивтерін қалыптастыруы керек, мақсаттар қою қабілеті және оларға қол жеткізуге деген ұмтылыс дамуы керек. Ол өзінің жеке жетістігінің азаматтық қоғамның дамуымен байланысын түсінуі керек;

• өзін-өзі реттеу саласында - азаматтық қызмет саласында өзін және өзінің мүмкіндіктерін барабар бағалай білу;

• эмоционалды салада-құқықтық, азаматтық және саяси мәдениеттің жоғары деңгейі, яғни осы салалардағы қызметке оң эмоционалды көзқарас;

• ерікті салада - азаматтық бастамашылдық, қоғамда белсенді рөлге ұмтылу, өз мақсаттарына қол жеткізуде табандылық пен табандылық.

• пәндік-практикалық салада-қоғамдық қызметте көрінетін қабілеттер: адамдарға әсер ету, өз мақсаттарына жету үшін қоғам ресурстарын тарту және т. б.;

• экзистенциалды салада-бұл толеранттылық, қоғам мүдделерімен ажырамас байланыста жеке мүдделерді түсіну, жақсылыққа, әділеттілікке, өзін-өзі жетілдіруге, қоғамдық игілікке, бостандыққа ұмтылу [5].

Жалпы азаматтың, патриоттың қалыптасуы мектепке дейінгі жаста басталады. Дәл осы жаста туған табиғатқа, туған үйге, отбасына, туған елінің тарихы мен мәдениетіне деген махаббат пайда болады. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінде мектепке дейінгі тәрбие тұжырымдамасының қағидаттарын ескере отырып, даму мен тәрбиені қамтамасыз ететін оңтайлы пәндік-кеңістіктік орта бар. Білім берудің әртүрлі деңгейлеріндегі азаматтық білім оның азаматтық құзыреттер жиынтығымен сипатталады.

Бірінші кезеңде (бастауыш жалпы білім беру) негізгі моральдық құндылықтар, мінез-құлық нормалары қалыптасады, өзін қоғамның бір бөлігі және өз Отанының азаматы ретінде білетін адамның қалыптасуы басталады, баланың коммуникативтік қабілеттері дамиды, бұл оған қоғамдастыққа кіруге мүмкіндік береді, жанжал жағдайларын диалог арқылы шешу қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді. Бастауыш білім берудің басты міндеттерінің бірі – бастауыш сынып оқушысының шығармашылық әлеуетін дамыту - ел өміріне өз үлесін қосуға қабілетті тұлғаны қалыптастыруға көмектеседі.

Екінші кезең (негізгі жалпы білім) жасөспірімнің мінез-құлқының құндылықтары мен көзқарастарының жүйесін қалыптастыруды жалғастыруда, қоғамдағы болашақ тәуелсіз өмірге қажетті білім мен дағдыларды игеруге көмектеседі. Бұл кезеңде азаматтық білім берудің өзегі заңға, құқыққа, басқа адамдардың құқықтарына деген құрметті және қоғам алдындағы жауапкершілікті қалыптастыру болып табылады. Оқушылардың санасы мен ойлауы Отан тарихы туралы біліммен, олардың қарапайым моральдық және құқықтық нормаларды білуімен байытылады.

Үшінші сатыда (жалпы орта білім) қоғамның әртүрлі салаларында болып жатқан процестер туралы, адамдардың құқықтары туралы білім тереңдейді, кеңейеді, қоғам өмірінің философиялық, мәдени, саяси-құқықтық және әлеуметтік-экономикалық негіздерін білу жүреді, адамның азаматтық ұстанымы, оның әлеуметтік-саяси бағдары айқындалады. Бұл кезеңнің міндеті-қоғамдық қызмет процесінде студенттер өздерінің құқықтары мен басқа адамдардың құқықтарын қорғауға дайындығы мен қабілетін жетілдіреді, дамудың жеке траекториясы мен ұжымдық қызметті құра алады.

Ұзақ уақыт бойы білім алу үдерісінде азаматтық құзыреттілікті қалыптастыру әртүрлі оқу пәндерінің мазмұнымен тікелей байланысты болды. Яғни тарих пен әлеуметтік ғылымды зерттеу барысында білім алушылар адамның рухани дамуы, "теңдік" және "тең құқықтық" ұғымдарының айырмашылығы туралы түсінік алады. Әдебиет курсы маңызды ұғымдарды нақтылауға және нақтылауға қосымша мүмкіндіктер береді: "мораль", "заң", "заңдылық", "жауапкершілік", "абырой", "ар-намыс". Оқушылардың назарын этикалық және философиялық сипаттағы сұрақтарға аударады: жақсылық пен жамандық, өмір мен өлім, ұрпақтардың өзгеруі, адам мен құдай, адам мен табиғат, адам мен ұлт, ар-намыс пен міндет, ар-ождан, адамгершілік таңдау. Ал шет тілін үйрену кезінде оқушылар өздері оқып жатқан тіл елі, ұлттық мәдениет және оның әлемдік мәдениетке қосқан үлесі туралы жалпы ақпарат алады, бұл қауымдастықтар мен халықтар арасындағы өзара түсіністікке, төзімділікке ықпал етеді. Жаратылыстану-ғылыми цикл пәндері (биология, география) адам құқықтарының табиғи, әлеуметтік және экономикалық аспектілеріне; оларды елемей өлімге әкелетін табиғат заңдылықтарын зерттеуге; жергілікті және жаһандық ауқымда бейбітшілік, қоршаған ортаны сақтау үшін жауапкершілік сезімін қалыптастырады.

В.Ш.Масленникова білім алушылардың азаматтық құзыреттілігін қалыптастыру процесінің тиімділігі оқу пәнінің мазмұнына емес, оқыту мен тәрбиелеу әдістерін таңдаудың дұрыстығына байланыстын тұжырымдайды. Біз де ғалымның пікірін қолдаймыз. Мұндай әдістердің ішінде сендіру және түсіндіру, оң мысал (мінез-құлықтың жағымды үлгісін көрсету), проблемалық жағдайлар мен жетістікке жету жағдайлары, қақтығыстарды талдау, модельдер, мінез-құлық және шешім қабылдау стильдері, демократиялық диалог пен бәсекелестік, педагогикалық менеджмент, рөлдік ойындар, көшбасшыны педагогикалық басқару және билікті дамыту, ұжымдық шығармашылық іс-шаралар әдістемесінің, дәстүрлер, халықтық педагогика құралдарының орнын ерекше атап өтуге болады. Бұған қоса азаматтық құзыреттілікті қалыптастыру процесінде азаматтық қызмет (табиғат қорғау, экономикалық, құқықтық, саяси, патриоттық және т.б. сипаттағы) ерекше рөл атқарады [6].

Педагогикада азаматтық құзыреттілікті қалыптастыру әдістерін азаматтық білімді қалыптастыру әдістеріне және азаматтық дағдыларды дамыту әдістеріне бөлу орын алған.

Азаматтық дағдыларды қалыптастыру әдістері зияткерлік дағдыларға (пікірталас, «ой шабуылы», театрландыру, саяси ақпаратты талдау әдістерін пайдалану, жалпыұлттық іс-шаралар өткізу, саяси іскерлік ойындар) және практикалық дағдыларға (әлеуметтік сауалнамалар жүргізу, қайырымдылық ұйымдарында жұмыс істеу, жас құқық бұзушыларды сот процестеріне қатысу, қоғамдық жобалар жасау бойынша жұмыс, мектепті басқаруға қатысу) бағытталған. Өз кезегінде, азаматтық білімді қалыптастыру әдістерінің екі блогы бар – ақпараттық-пікірталас (дәрістер, әңгімелер, әңгімелер, проблемалық тапсырмалар, бейне таспаларды қарау, компьютерлік технологияларды пайдалану) және материалды өз бетінше игеру (оқулықтар, монографиялар, өмірбаяндар, өмірбаяндар, тарихи әңгімелер, эпостарды қолдана отырып, оқу тақырыптарын зерттеу бойынша тапсырмаларды орындау).

Педагогикалық ғылым саласындағы бірқатар зерттеушілердің пікірінше, азаматтық құзіреттілікті қалыптастыру процесінде әңгіме әдісін қолдану өте маңызды. Азаматтық туралы әңгіме-бұл идеялық пікірлестер тобының әңгімесі. Әңгіменің басты мақсаты – жастардың қызығушылығын ояту, оны ұмтылыққа айналдыру және өмірдегі ең бастысы – жер бетінде із қалдыру-нағыз адамның мәңгілік арманы. Білімді қарапайым тарату немесе жеке зияткерлік дағдыларды дамыту азаматтық білім беру әдістерінің мүмкін спектрін сарқып қана қоймай, басым болмауы керек екені анық.

Азаматтық құзіреттілік пен гуманистік демократиялық құндылықтарды қалыптастыру тұрғысынан алғанда, оқу және практикалық міндеттерді шешу процесінде білім беру процесіне барлық қатысушылардың өзара әрекеттесуі мен ынтымақтастығын болжайтын белсенді әдістер болып табылады. Мұндай нысандар мен әдістерге, мысалы, жанжалды жағдайларды шешудегі медиация, пікірталастар мен пікірталастар, рөлдік ойындар, әлеуметтік жобалар, шығармашылық мәселелерді ұжымдық шешу және т. б. Күнделікті тәжірибеміз көрсетіп отырғандай, белсенді және интерактивті әдістердің құндылығы - бұл білім беру процесіне қатысушыларды жеке және ұжымдық іс-әрекеттің мағыналы өмір сүруіне және тәжірибесіне қосу арқылы құзіреттілікті қалыптастыруда және оны жетілдіруде, сондай-ақ азаматтық құндылықтарды түсіну, қабылдау және азаматтық іс-әрекет тәжірибесін жинақтау үшін қажетті жағдай туғызуы.

Тұлғаның азаматтық қалыптасуында балалардың, жасөспірімдер мен жасөспірімдердің балалардың қоғамдық бірлестіктері мен ұйымдарының қызметіне қатысуы маңызды орын алады. Осыған байланысты оқушылардың әлеуметтік психологиясының ерекшеліктерін, олардың мұғалімдермен өзара әрекеттесуін көрсететін мектеп ұжымының өміріндегі әлеуметтік-психологиялық проблемалар белгілі бір қызығушылық тудырады.

Біздіңше, оқушыларды азаматтық тәрбиелеудің бір жолы - оларды басқару процесіне қосу. Зерттеу көрсеткендей, бұл принципті мектепте тек ауызша әдістермен жүзеге асыру мүмкін емес, өзін-өзі басқару тетіктерін қолдана отырып құрылған, бала өз мектебінен бастап ауданға немесе тіпті шағын қалаға дейін әлеуметтік жағдайға іс жүзінде әсер ете алатын белсенді әлеуметтік орта қажет. Оқушылардың өзін-өзі басқаруы бастаманы қабылдауға, шешімдер қабылдауға және оларды өз ұжымының немесе ұйымының мүддесі үшін жүзеге асыруға тәуелсіздікпен көрінеді. Әдетте, күнделікті іс-әрекетте өзін-өзі басқару ұжымның қызметін жоспарлауда көрінеді; осы қызметті ұйымдастыруда; өз жұмысын талдауда; атқарылған жұмыстың қорытындысын шығаруда және шешім қабылдауда. Өзін-өзі басқаруды баланың жеке басын әлеуметтендірудің маңызды факторы ретінде қарастырған жөн, өйткені ол ұжымда әлеуметтік функцияларды: ақпараттық, құндылық-бағдарлау, нормативті және т. б. жүзеге асыруға ықпал етеді. Бұндағы педагогикалық ұжымның міндеті – бұл білім алушылардың өзін-өзі басқару арқылы әлеуметтік байланыстарды кеңейту және оларды қолдана отырып, әр адамға әлеуметтік әлемнің дамуын қамтамасыз ету, олардың оны өзгерту, өзінің әлеуметтік әлемін құру қабілеттерін қалыптастыру.

Қазіргі кезде білім алушылардың азаматтық құзіреттілігін қалыптастырудың озық әдістерін таңдау, оқытудың ұйымдастырушылық формаларын анықтау қазіргі отандық және шетелдік педагогиканың маңызды міндеттерінің бірі болып табылуда. Бұл орайда бүгінгі таңда еріктілер (волонтерлер) қызметі әлеуметтік пайдалы қызметтің (немесе моральдық мінез-құлықтың) аналогы ретінде пайда болды. Бұл қызмет адамның жеке адамгершілік ұстанымын жеткілікті түрде белсендіруді қамтиды, ал оны жүзеге асыру жасалған іс-әрекет үшін жауапкершіліктің ұжымдық сипатына ие. Еріктілер қызмет педагогикалық қызметтің бағытын моральдық (қоғамға бағытталған) мінез - құлық имиджін қалыптастыруға, яғни адамның өмір сүруінің бейімделу тетіктерін сақтауға және сонымен бірге адамның қолданыстағы әлеуметтік шындықты өзгерту сатысына көшуге

мүмкіндік беретін моральдық іс-әрекеттің бейімделмейтін актілеріне деген қажеттілігін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылғандарды қорыта келе, жасайтын тұжырым: болашақ педагогтарды кәсіби тұрғыдан білім алушылардың азаматтық құзыреттілігін қалыптастыруда оқу пәндерінің мазмұнына байланыстылығын ғана емес, азаматтық білімді, қасиеттерді, дағдыларды, құндылықтарды тиімді дамытуға бағытталған оқыту әдістерін оңтайлы таңдай білу дағдысын басты назарға алу қажеттігіне ерекше мән беру керектігін дәлелдей түседі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан – 2030» ҚР Президентінің Қазақстан халқына арналған әр жылдардағы Жолдаулары. 2020 жылдың 1 қыркүйектегі ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың "Заңа зағадая Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Жолдауы.
2. Bolotina T.V. *Grazhdanskoe obrazovanie kak aktual'naya problema sovremennoj shkoly* // *Mir obrazovaniya – obrazovanie v mire.* – 2001. – № 2. – С. 28–34.
3. Zimnyaya I.A. *Klyuchevye kompetencii – novaya paradigma rezul'tata sovremennogo obrazovaniya.* // *Kompetencii v obrazovanii: opyt proektirovaniya: sb. nauch. tr. / pod red. A.V. Hutorskogo.* – М.: INEK, 2007. – С. 33 – 45.
4. Kotova G.L. *Indikatory sformirovannosti grazhdanskoj kompetentnosti.* // *Kompetencii v obrazovanii: opyt proektirovaniya: sb. nauch. tr. / pod red. A.V. Hutorskogo.* – М.: INEK, 2007. – С. 189 – 195.
5. Maslennikova V.Sh. *Pedagogicheskaya model' social'no-orientirovannoj lichnosti studenta: metod. posobie.* – Kazan': ISPO RAO, 2006. – 124 s.
6. Chulkova R.G., Chulkova R.G. *Formirovanie grazhdanskoj kompetentnosti uchashchegosya kak aktual'naya zadacha sovremennoj shkoly* // *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya.* – 2014. – № 2.;